

FINAL DEL REGNAT D'ISABEL II I INICIS DEL SEXENNI DEMOCRÀTIC

L'oposició dels progressistes i demòcrates. L'esgotament del model moderat.

Els liberals **progressistes** comparteixen amb els moderats l'acceptació de la monarquia i la defensa de la propietat i del poder polític de la burgesia, així com el temor als avalots populars. Però volen accentuar les característiques liberals del règim, incrementant les llibertats i la participació popular. Reconeixen la sobirania popular i la plena divisió de poders, amb la qual cosa limiten les atribucions de la Corona a l'estricta poder executiu. Amplien sensiblement el dret de vot malgrat mantenir un sufragi censatari i organitzen les eleccions per províncies en lloc de fer-ho per districtes petits, per tal d'evitar la manipulació electoral que realitzen els notables locals. També propugnen la cambra única (sense el contrapès d'un senat conservador), la separació entre l'Església i l'Estat, i la llibertat de cultes. A causa del continuat bloqueig d'Isabel II a l'accés del poder dels progressistes, aquests acaben justificant la legitimitat de la revolució.

El partit **demòcrata** és més radical i neix d'una escissió del partit progressista que va tenir lloc el 1849. No obstant això, els demòcrates sovint acompanyen els progressistes en les insurreccions i les revolucions contra els governs moderats. Reivindiquen les llibertats més àmplies, l'ensenyament gratuït, el sufragi universal masculí i, sovint, la república i el federalisme. Són l'únic partit que té molts seguidors obrers, ja que connecta amb les preocupacions d'igualtat d'aquest grups social emergent i vetlla per la instrucció i el lleure dels treballadors creant societats literàries i grups corals. Les peticions d'abolició de les quintes i dels consums esdevenen molt populars.

Progressistes i demòcrates busquen el **suport de sectors de l'exèrcit** per arribar al poder. Els pronunciaments militars són secundats per **revoltes urbanes**, que s'estenen per les ciutats de províncies i que tenen totes uns trets similars: ciutadans armats de classe baixa i mitjana aixequen l'empedrat dels carrers per muntar barricades i enfrontar-se a les forces de l'ordre. Després del desordre inicial, es formen **juntes revolucionàries** que procuren controlar la situació, i un cop guanyat el poder, s'instal·la un govern progressista a Madrid. Aleshores és el moment d'abolir les juntes i de sotmetre el moviment popular radical, perillós per a les noves autoritats construïdes. Però aquesta darrera operació esdevé cada vegada més difícil.

Cap a mitjan dècada dels seixanta del segle XIX, el règim moderat es desintegra. Les desavinences d'Isabel II amb O'Donnell fan caure el llarg govern d'*Unión Liberal*, que representa el sector més obert dels conservadors espanyols. Això comporta el retorn de Narváez com a cap de govern el 1863 amb un sistema dictatorial, cosa que disgusta una bona part del mateixos moderats. Narváez mor l'abril de 1868 i el substitueix *González Bravo* (fins aleshores ministre de Governació), però les coses no canvien gaire. El moment sembla propici per a la intervenció dels militars progressistes, entre els quals destaca el general Prim.

La Revolució de setembre de 1868. La caiguda d'Isabel II.

La primera causa de la Revolució de 1868 és de tipus polític. Isabel perd adeptes i acaba gaudint només del suport de la fracció més conservadora i clerical de la Cort, encapçalada pel pare Antoni Maria Claret, el seu confessor. Abandonada pels progressistes –que el 1866 han signat amb els demòcrates el *Pacte d'Ostende* per enderrocar-la– i pels dirigents de la *Unión Liberal*, pateix diversos cops militars, des de 1864, que no arriben a tenir èxit. L'ocasió definitiva es presenta el 18 de setembre de 1868, quan el *brigadier Topete*, militar progressista, es pronuncia contra Isabel II, al front de la flota espanyola ancorada a Cadis. El cop militar triomfant agafa la reina per sorpresa i des de Sant Sebastià, on es trobava estiuant, el 19 de setembre de 1868 puja al tren dirigir-se a l'exili acompanyada pel seu marit, el seu fill Alfons i el pare Claret.

Ara bé, la Revolució de 1868 també té rerefons econòmic. Des de 1861, la guerra civil nord-americana impedeix el funcionament normal del proveïment de cotó de la indústria tèxtil catalana. Aquest fet provoca l'anomenada *fam de cotó*. Per altra banda, el 1866 es produeix una crisi internacional que ocasiona una caiguda espectacular de la borsa espanyola. Les empreses ferroviàries també entren en crisi a causa de la poca rendibilitat, i la mala collita del 1867 produeix *escassetat de subsistències*. Per tant, la mala situació econòmica motiva el descontentament dels rics i el sofriment i l'agitació dels pobres.

El pronunciament militar progressista té el recolzament de les *revoltes populars urbanes*, en les quals els demòcrates tenen un gran protagonisme. Arreu es formen juntes locals amb predomini dels elements radicals, que agafen el control. A Madrid es constitueix un **govern provisional dirigit pels generals Serrano i Prim**. El nou govern procura restablir l'ordre i dissol les juntes locals i la milícia dels voluntaris de la llibertat. L'equilibri, però, es fa difícil ja que l'executiu no atén les demandes de la supressió de les quintes ni dels impostos anomenats consums. A més, els progressistes, que defineixen com a monàrquics, guanyen les eleccions del gener de 1869.

Tots aquests fets divideixen el partit demòcrata: un sector d'aquest partit accepta temporalment la monarquia, mentre que els més extremistes s'anomenen republicans i es revoltent a la segona meitat de 1869 (cantonalisme).

Govern provisional i Constitució de 1869.

Els objectius de la coalició de partits que dona suport la Revolució de Setembre de 1868 són el derrocament de la dinastia, la implantació d'un liberalisme democràtic i la modernització econòmica per mitjà d'una política lliurecanvista. El govern provisional de Serrano i Prim, format per progressistes i unionistes, sense els demòcrates, procura realitzar-los concedint àmplies llibertats i organitzant les *eleccions generals de gener de 1869* sobre la base del sufragi universal masculí dels homes més grans de 25 anys. Altres mesures, com ara la llibertat de cultes, l'extinció de convents i la dissolució de la Companyia de Jesús, lesionen els interessos del clergat i provoquen un xoc amb la jerarquia eclesiàstica. El català *Figuerola, ministre d'Hisenda*, impulsa la modernització econòmica amb mesures com la creació de la pesseta com a unitat monetària, el sanejament del deute de l'Estat i la liberalització del comerç exterior amb un aranzel lliurecanvista, que provoca les protestes dels empresaris catalans.

Els eleccions generals donen una gran majoria als partidaris del govern provisional (236 escons) malgrat que republicans i carlins aconseguen una important representació. Tot seguit s'elabora la **Constitució de 1869**, de caire monàrquic i democràtic, sense dubte la constitució més liberal aprovada a Espanya fins aleshores. Estableix el sufragi universal masculí i una àmplia gamma de drets i llibertats, entre les quals hi ha la religiosa. Les Corts són bicamerals –formades per un congrés i un senat- i vigilen el poder executiu; ajuntaments, diputacions, exèrcit i hisenda són regulats democràticament; s'institueix el jurat popular per democratitzar la justícia. Per descomptat, la Constitució de 1869 reconeix la sobirania nacional.

Lleis posteriors concreten més la reforma democràtica de la justícia i de la vida local. Però el lloable intent d'implantar la democràcia topa amb la realitat del país, que hi està poc acostumat. A més, l'acumulació de conflictes, el desordre públic i la divisió de la coalició governant impedeixen consolidar el nou règim sorgit de la Revolució.

Un cop aprovada la Constitució, les Corts disposen al juny de 1869 la **regència de Serrano**, mentre que es busca un nou rei per a Espanya. Qui té el poder real i aglutina la coalició revolucionària és el prestigiós general **Prim, que exerceix de cap de govern**. És ell qui esmerça més esforços per trobar una dinastia que es faci càrrec de la monarquia democràtica establerta per la Constitució de 1869. Els candidats renuncien l'un darrera l'altre: l'exrei Ferran de Portugal, el duc de Montpensier –que s'exclou per haver participat en un duel- i un príncep de la dinastia prussiana Hohenzollern, la proposta del qual provoca una guerra entre França i Prússia. Per fi, hom aconsegueix l'acceptació del duc italià **Amadeu d'Aosta**, de la casa de Savoia. Però tres dies abans que arribi Amadeu de Savoia a Espanya, el general Joan Prim és assassinat en un atemptat a Madrid.